

Революция на европейските селяни

от

Валтер Х. Херберт

София 1942

УТРО НА НОВОТО ВРЕМЕ!

От началото на това столетие светът живее в една революция от небивали размери. Всички континенти на земята се увлякоха един след друг от нейния чар. Политическата картина на света, създадена от либерализма по силата на внезапно процъфтяващото и бързо развиващо се индустриално стопанство, се измени. Еволюцията, която за мнозина изглеждаше отначало като най-висш завършек на историята на човечеството, се опроверга. Какво не се очакваше от този златен век, бленувайки в опиянение от собствената творческа мощ на човека? Философите мечтаеха за един живот в златна свобода. Техниците, като тайнствени откриватели и ръководители на новите машини, бленуваха за несметно изобилие, което трябваше един ден да заличи и последната следа от сиромашията в най-забутаната колиба. Политиците от всички отсенки¹ вярваха в едно общество на народите, което ще обрече на презрение и забора за вечни времена кръвопролитната война.

Нито една от тия мечти не се сбъдна във века на индустриализацията! За милионните маси на народите свободата даже стана някакъв призрак. Свободата в стопанско-материален смисъл имаша само ония малцина, които съумяха, използвайки законите на либералното стопанство, да награвят огромни състояния. Прехвалената свобода на демокрацията бе омесена в бюрата на необозримо много партии и групички, от професионални „политици“, изпечена и продавана на висока цена на непълнолетния народ като вкусен сладкиш. С актовете на свързаните с такава „свобода“ афери, подкупи, измами, злоупотребления, убийства и прочее позорни деяния могат да се напълнят най-големите библиотеки на света. Обещаното свърхизобилие не дойде! Разбира се, имаше и има още страни, в които хората не знаят какво да правят с насъбрания памук, жито, царевица, какао и пр. Но това изобилие не беше и не е никаква благодат, на която се радват народите, но бreme и проклетие, под което те стенат. А където по света действително има нужда от жито или памук, дотам не стига „благодатта“ на изобилието. Там владее както преди глад и мизерия, там майките не знаят с какво да нахранят децата си, там царува най-жестоката сиромашия в грохналите колиби и полусъборените каменни общежития на големите градове. Резултатите от тази прехвалена демократично-либерална „свобода“, следователно, е за малцина, които действително живеят в изобилие за сметка на трудещото се човечество, които без да мръднат пръста си, трупат ежегодно безброй милиони, живеят в замъци с красиви обширни паркове, на една почва, която никога е давала плодородни жътви и е хранела хора, но която сега служи за игра. За малцина - тънкият горен пласт на повечето народи на тая земя - които печелят винаги, безразлично дали стопанската конюнктура се вдига или спада, за които е все едно, дали с настъпили седем плодородни или седем гладни години; те извличат винаги своите непочтени печалби.

От другата страна на този либерален тънещ в свобода индустриален век се редят жалки създания: милиони безработни, неизброими стада от силни мъже във всички възрасти, които желаят от сърце да се трудят и работят, но които не могат, защото прехвалената свобода не им дава нито работа, нито хляб, но в замяна на това съмнителната свобода, да гладуват и пропадат със здравите си тела. Зад този пролетариат стоят милиони селяни, земеделци и стопани от всички страни на света. Либералната стопанска система не им позволява да мажат с масло хляба си, а понякога

---

¹ Отсенка – разновидност, вид – бел. ред.

дори не им дава и хляба, който те вадят от земята с прилежен труд. Борсаджийи, евреи от всички отсенки, спекуланти, аферисти - една отвратителна сбирщина - се обогатяват от селското трудолюбие на целия свят, за да оставят самите селяни в нужда, беднотия и дългове и най-после да им отнемат собствената земя. Не е ли безутешно това, че в много страни и то тъкмо тия, които обработват земята, страдат от глад и недояждане?

Не по-друго е положението и с мира в „свободата”! В миналите столетия народите са водили война за земя, за налагането на техните идеали в живота, за религиозни убеждения. Днес те се подстрекават към война, за да помогнат за увеличението на печалбите на известни капиталисти, фабриканти на оръжия и банкери. Войните в либералния век на индустриализацията са избухвали само заради капиталистически печалби. Говори се за свобода, но се подразбира извори на земно масло². Говори се за демокрация и се очакват тлъсти дивиденди, неприкосновени монополи за ограбване на човечеството. Говори се за мир, а се създават политически положения, при които стотици милиони хора систематически са обречени на смърт, но не с картучници или бомби, а чрез глад, мизерия и безработица, чрез една политика, която носи война и робство, за да могат неколцина избраници да упражняват и понататък своето плутократско господство в своя полза.

Трудещите се люде в Европа въстанаха против тоя крещящ срам и позор. Към тях се присъединяват постоянно увеличаващите се милионни маси от другите континенти. Една революция избухна! Тя се носи над страни, народи и континенти. Няма страна, до чийто граници да не допре тя, няма човек, който да не бъде принуден, да признае тая революция или да отиде в лагера на реакцията. **На какво трябва да се реши отделният човек или отделният народ? Това е големият съдбоносен въпрос на настоящето и бъдещето!** Милиони хора знаят днес за какво се води борбата. Където и да са те, те очакват навсякъде с верующи сърца и безпримерна пожертвувателност настъпването на новото време и заедно с него на един нов и справедлив ред. Навсякъде, обаче, има още хора, които се колебаят на коя страна да застанат. Те изпитват нужда и немотия, но малкото, което притежават, им се струва по-сигурно и по-ценно от всичко, което може да предложи едно неизвестно бъдеще. Те всички чувстват оскъдицата на днешното време, но силата на тяхната мисъл и на техния дух не е още достатъчна, за да си представят бъдещия нов ред. Най-сетне, навсякъде има хиляди, даже може би стотици хиляди хора, които нямат никакво желание да изменят нещо в съществуващия строй. Тия реакционни групи се противопоставят с всичките си сили и с широкото си влияние против настъпващия нов ред. Те се опитват с всички средства да го наклеветят, опозорят и очернят и с меч и огън да се борят против него. Силите на реакцията са големи, защото навсякъде тя заема позициите на властта. Тя притежава предприятията и заедно с тях местата за работа, тя притежава вестниците, кината, театрите и заедно с тях така нареченото обществено мнение. Със своите клубове, ложи и пр. тя упражнява безгранично влияние върху политици, депутати, министри, работнически водачи, върху управителите на индустриалните концерни, на тръстовете и пр. И понеже тя има властта, тя заповядва и на военните сили на страните. Тя доставя оръжие и муниции и печели от тях, тя владее, обаче и командирите на тия армии. Тя не е спира и пред последния залог, да жертвува с безпримерен цинизъм живота и имота на милиони свои сънародници пред олтара на златния телец.

---

² Петрол – бел. ред.

Против това чудовище са въстанали народите на света! Да, именно народите на света! Едни като знаменосци на едно по-добро бъдеще, други още като роби на реакцията, но в сърцето си вече са против нея, защото те не се борят за своя живот, но за охолния живот на плутократите. Колкото и дълго да трае борбата, която е започнала, още днес може да каже със сигурност: **Старият свят на притворството, светът на либералната лъжа и на плутократското мамене на народите ще рухне!**

Това, което различава тая борба от другите борби в световната история, е за пръв път активното и решаващо участие на селяните, земеделците и стопаните от целия свят. Досега селяните бяха само обект в почти всички исторически, военни и революционни конфликти. На техен гръб и главно на техни разноски са се изнасяли тия борби. Ако некой трябваше да плаща и да лее кръв, това бяха винаги селяните. В сегашната европейска революция против световната плутократия, обаче, са въстанали и селяните и те са активни борци против либералното безредие и капиталистическото чудовище. Те не са само борци, но шампиони и пионери на новото време и на всичко, което то носи в своята утроба.

Това е една съществена разлика в сравнение с миналите времена и борби. Защото днес в много народи са въстанали милиони, които нямат за цел да рушат живота и да живеят за сметка на други, но да градят и да поощряват живота. Селяните от всички европейски народи са станали с това една световна сила, една сила по-мощна и по-реална от тая на плутократите политици, по-силни от магнатите на тръстовете, по-силни от кликата на еврейската преса, една световна сила, която се готви да си извоюва и осъществи правото на творчески живот.

Бойното поле на тая селска война, на тая селска революция, се намира в Европа. Обаче, тая борба в Европа ще се отрази върху целия свят, безразлично дали тоя свят иска или не иска това! Нейният изход ще реши, дали човечеството ще върви срещу едно щастливо бъдеще, освободено от експлоатацията на капиталистите и плутократите, или ще се преклони под игото на еврейско-плутократското световно господство. Всеки европейски селянин и земеделец днес са носители на бъдещето, което е от огромно значение. **За това всеки европейски селянин трябва да знае, защо и за какво се води тая борба. Касае се, въвн от всякакви особени национални интереси, да се опознае оная връзка, от която в последствие ще зависи бъдещата съдба на всички народи.**

Всека революция иска жертви, това се налага и от европейската! Жертвите с винаги тежки. Ето защо, толкова по-необходимо е да се разбере, защо трябва да се дадат тия жертви. Следващите страници съдържат опита „Sine ira et studio”³, а това значи без предупреждение и толкова „обективно”, колкото е възможно за един човек, да се изложат основите, целите и идеалите на борбата на селяните в европейската революция. В тая борба не става дума за сподвижници, които държат знамето си по посоката на вятъра, но за хора, които с най-дълбоко вътрешно убеждение съзнават необходимостта от това развитие и за това са решени да работят за неговото осъществяване. Целта сега е вече ясна: Един справедлив мир, който открива пътя за творчески живот на широките селски маси.

---

³ Лат. - без гняв и пристрастие – бел. ред.

СЕЛСКА САМОСТОЯТЕЛНОСТ!

Единственият стопански клон, който не се нуждае от друг, това е селският. Селянинът може - днес, разбира се, само теоретически - да добие всичко, което му е нужно, за да живее от собствената си земя. Когато се касае за хранителни продукти, това нещо е известно даже и на отчуждения от селото гражданин. Селянинът е почти винаги в положение да произвежда толкова, че да има в достатъчно количество готови всички растителни и животински продукти. От хилядолетен опит, селянинът и селянката умеят по всевъзможен начин да си приготвят запаси, които осигуряват необходимата за живота им прехрана през цялата година, от една жътва до друга.

Едно подобно селско самоснабдяване с растителни и животински хранителни продукти трябва да бъде развито по възможност най-всестранно, за да се избегнат разните опасности от природни бедствия. Поради това, с течение на времето, се е развило едно разнообразно селско производство. Още от бронзовата ера в Европа се е садило няколко вида жито, овес, ечемик и ръж, при което, естествено, са се предпочитали такива видове, които са имали на съответната почва и при преобладаващите климатически условия особено благоприятни растителни качества, които следователно, са обещавали сигурен доход. Селянинът засява още, от незапомнени времена, освен храна за добитъка, всякакъв вид зеленчуци и овошки, зеленчукови корени, които лесно презимуват, разни видове зеле, ягодовидни плодове и такива за ядки, до грозде. Също така разнообразно като растителното производство, е и животинското; говеда, свини, кози, овци, всякакви птици, спадат от векове към състава на европейското земеделие.

Селското производство никога не се е ограничило само с приготвяването на необходимите хранителни продукти. Покрай тях се е садило коноп и лен и разни боядисващи растения. Вълната от овцете и конопът са доставяли текстилни суровини. Селската гора е допълвала селското производство с дивеч, овошки и билки, но главно с дърва за строене и отопление.

Селянинът е бил не само производител, събирач и ловец, но и първият и най-важен облагородител на суровите продукти. Той е знаел да щапи кожите на животните и да ги преработва в облекло, от обуца до кожух, колани, седло, ремъци и съдове. Жените и момите са работили на чекръка и стана. Те приготвяха от домашно изработените тъкани облекло с такава ловкост и вкус, че старите приказки и народни песни не знаеха вече как да ги нахвалят. Селянинът беше още и сръчен занаятчия, той знаеше да си построи къща правеше от дърво чудно художествени мобили, сечива, гърнета и пр.

Самозадоволяването и богатството разнообразие в производството не са, следователно никакви противоположности, а по-скоро една естествена основа на живота в течение на хиляди години. Самозадоволяването се е постигнало от само себе си, защото търговията е била още слабо развита. Хората трябвало да живеят от дохода на земята си. Който не я стопанисваше грижливо, трудолюбиво и предвидливо, трябваше неизбежно да заплати своето нехайство, безгрижие и немарливости, с глад и немотия.

Въпреки това самозадоволяване, хората не бяха ни най-малко примитивни. Като всички живи същества и те изпитвана нуждата да направят живота си колкото е възможно по-приятен и желан. Тоя стремеж действаше непрестанно за увеличение на производството. Той правеше човека изобретателен. **Всички по-важни открития от значение за живота, не са направени от инженерите на 19^{-ти} и 20^{-ти} век, но от селяните преди хиляди години.** Преди предачната машина е имало чекрък, преди механическия стан е съществувал ръчен стан и т. н.

Разнообразието в производството не е само израз на едно високо развито умение, но също така и резултат на трезва преценка на икономическите условия и дадености. Тъй като селяните бяха изоставени на себе си, трябва да се мисли и за един пълен неурожай. Разнообразието в производството беше една ефикасна естествена закрила от подобни кризи.

Разнообразието в селското и същевременно в занаятчийското производство осигуряваше равномерното използване на разполагаемите работни ръце във всяко стопанство през време на цялата година. Селската работна ръка се използваше - в противоположност на днешно време - през цялата година.

Естествено, това развитие имаше някои недостатъци и „грешки“, както бихме казали днес. Въпреки това, **неоспоримите предимства си остават като светещи фарове** за далечното бъдеще:

1. Широко използване на производствената сила на почвата, пригодно към съответното състояние на земеделската техника.
2. Пълна самостоятелност в осигуряването на прехраната.
3. Постоянно използване на селската работна ръка в дома, обора и на полето, разпределено през цялата година.

Още едно обстоятелство заслужава нашето внимание: В хилядолетната селска самостоятелност селячеството е било безспорно източник за биологическо развитие. Нека си представим Европа, в началото на нашето леточисление и да сравним населението с 1000, 1500 пък и 1900 години по-късно! В началото на нашето леточисление европейският континент е наброявал най-много 25 милиона жители; днес или по-точно в началото на нашето столетие, той има вече 450 милиона. Това огромно увеличение се дължи главно на първичната сила на селото, което е извършило чудеса не само в биологично отношение, но и с увеличението на страната, създаването на нови селища, разширението на заселването на изток и югоизток, та дори и отвъд моретата.

Ерата на селската самостоятелност не е само статична. В нея не е имало никога затишие, а непрекъснато едно бавно органически продължаващо развитие, на което се дължи огромното културно дело за завладяването и заселването на целия европейски континент и на по-голямата част от останалия свят.

В това време се е вършила и търговия. Но тая търговия не е имала господстващо положение. Тя е служила за размяната на действителни, повечето естествено произлезли излишъци, респ. на особени занаятчийско-селски произведения. Самостоятелността не изключва, следователно, здравата търговска размяна, което

трябваше постоянно да се обяснява предвид известни плутократски пропагандни лъжи в наше време.

РАЗШИРЕНИЕ НА СТОПАНСКИТЕ ОБЛАСТИ.

Със силното и гъсто населяване на Европа, са се развили с течение на времето и градските центрове. Без да се впускаме в подробности по това развитие, ясно е и без особено обяснение, че тия първи градове са се развили благодарение на селото и че те са имали своите собствени стопански основи в околните им села. Те са се разпределили по цялото пространство на Европа в равномерни разстояния от по няколко часа път пеша. От това следва, че тия градове са били за днешните понятия извънредно малки. Те не са били нещо повече от големи села, в които заедно със занаятчиите са играли една значителна роля и така наречените граждани земеделци, с имоти пред градските порти. Известни големи градове от днешно време тогава са наброявали сравнително малко жители, така напр. Женева към 1300 г. е имала около 6 500 обитатели. Копенхаген към 1600 г. - 25 000, Хамбург към 1300 г. - 7 000, Данциг към 1380 г. - 10 000 жители, за да споменем по памет само няколко от тях.

Тия малки градове и градчета са живели напълно „автократично“ от производството на обработващата земята селско население, което продавало своите излишъци на градските пазари и предавали пак там десетъците и други данъци в натура. Следователно, основно взето, стопанската област в първоначалните селски граници се беше малко разширила. Занаятите в това време отидоха в градовете и положили там основите за развитието на занаятчийското усърдие. Самите занаятчийски произведения бяха запазени в по-голямата си част за градското население, така че по това време селянинът се занимаваше според силите си със занаятчийските си способности за свои собствени нужди и дори работеше за градския пазар.

С последвалото образуване на териториални стопанства, т. е. на едно по-нататъшно увеличение на затворените в себе си стопански области, положението не се промени съществено при тия условия. Многото територии на князе, херцози, крале и пр. образуваха повече или по-малко строго „автаркични“ стопански области, които се нуждаеха от едно собствено силно земеделско производство, като основна предпоставка за тяхното съществуване. Съобразно с по-нататъшното развитие на занаятчийството в отделните страни, техните владетели са се старали ревниво да се внасят по-малко чужди произведения, което тогава е било още безразлично за самите занаятчии.

В този период на „меркантилизма“, за пръв път в стопанската история на Запада, земеделието бе съзнателно подпомагано и насърчавано от князете, защото те бяха разбрали основното му значение за благоденствието на държавата. По това време, благодарение на старанията на князете, някои произведения, които първоначално се внасяха от далечни страни, започнаха да се засяват в Европа.

Като завършек на този дълъг период на селското самоснабдяване в Европа, засяването на зърнени храни от всякакъв вид преживя един коренен преврат в начина на обработването на земята. Вместо угарната система, която определяше външния вид на земеделското производство в течение на повече от две хиляди години, се възприе подобрената размяна на посевите в тригодишен период и след нея последва ежегодното сменяване на културите. Стана известно значението на домашния тор и благодарение на изследванията на германците Либиг и Таер - също така и на изкуственото наторяване. По това време в Европа започна бързото разпространение на картофите.

Разпространението на културата на цвеклото премахна английския монопол за презморска захар, след като Ашар бе усъвършенствал техниката за добиване на захар от цвекло и въпреки големите пречки на англичаните, беше я приложил практически с помощта на Наполеон.

Увеличението на земеделското производство създаде основите за едно сравнително бързо увеличение на населението, така че на места се стигна до един излишък от население, което се насочи към Америка, Австралия и Африка, но също така и в направление към източна и югоизточна Европа. Селската животворна сила на Европа достави главно човешкия материал за завладяването и цивилизоването на Северна Америка. За съжаление, ние нямаме на разположение точни данни, за този гигантски подвиг на европейските селяни. Само в течение на 19^{-ти} век много милиони селяни от Ирландия, Германия, Франция, Холандия, а по-късно и от Русия, Полша, Италия, Испания, Португалия и пр., трябваше да минат Океана.

С това се подготви онай огромна и по своите дълбоки последствия съдбоносна промяна в развитието, с която ще се занимаем в следващите страници.

До началото на 19^{-ти} век, а може би и още 100 години преди това, земеделието и заедно с него селячеството, образуваха в Европа основите на всяко стопанско развитие. Европейското земеделие беше толкова производително, че можеше да задоволи не само нуждата от хранителни продукти, но и нуждата от земеделски суровини (лен, вълна и пр.). Европейският континент почти до началото на 20^{-ти} век е изнасял земеделски продукти и през всичкото това време е изнасял своите излишъци, които с течение на времето са намалявали.

КРАЙ НА ЗЕМЕДЕЛСКАТА САМОСТОЯТЕЛНОСТ.

Докато Европа беше изтощена и осакатена вътрешно от 30-годишната война, разпокъсана от много борби и с това обречена на политическо безсилие, Англия постави основите на своята империя, обхващаща целия свят. Няма нация с някакво значение на континента, против която Англия да не е водила една или няколко войни през последните столетия.

- 1652-1654.** Първа морска война с Холандия (Договор за корабоплаване, англичаните заемат Ню-Йорк).
- 1692** Участие във войната срещу Людовик XIV във Франция.
- 1696** Източно-индийската Компания „завладява” Калкута.
- 1701-1704.** Англия получава в испанската война за престола, от Франция Нюфаундленд, Нова Шотландия и страните в Хъдзъновия залив.
- 1740-1748.** Участие в австрийската война за престола. Англо-френска колониална война.
- 1792-1797.** Участие в първата коалиционна война. Англичаните заемат холандските владения Капландия и Цейлон.
- 1798** Победа над френската флота при Абукир.
- 1799-1802.** Участие във втората коалиционна война. Завладяване на Малта.
- 1805** Участие в третата коалиционна война.
- 1812-1815.** Война със североамериканските Съединени щати, защото Англия затруднява търговията на Съединените щати с Франция.
- 1813-1815.** Участие във войната срещу Наполеон във Франция.
- 1826-1866.** Война срещу Бирма (Задна Индия).
- 1827** Участие в гръцката война. Унищожаване на турската флота.
- 1840-1842.** Война срещу Афганистан.
- 1839-1842.** Опиумна война срещу Китай.
- 1854-1856.** Участие в Кримската война срещу Русия.
- 1867** Война срещу Абисиния.
- 1877-1881.** Война срещу Афганистан.
- 1882** Заемането на Египет след бомбардирането на Александрия.
- 1899-1902.** Война срещу бурите.
- 1914-1918.** Война срещу Германия, Австрия, България, Унгария и Турция.
- 1937-1939.** Потушаване на арабите с военни мерки в Палестина.
- 1939** Военно положение с Германия.

Всички тия войни са служили на една цел: **Сломяване на всяка сила за реда в европейското пространство и засилване на морското господство на Англия.**

В тая Англия в края на 18^{-ти} и в началото на 19^{-ти} век се извърши индустриална революция. Англия стана за кратко време, поддържана от богатите залежи с въглища и руди в собственото си кралство и островите, най-силната индустриална държава в Европа и в тогавашния свят въобще. Англия можа да ускори този процес на развитие, защото, подкрепена от безпощадната експлоатация на своите колонии, беше започнала да жертвува собственото си селячество и да го прогонва от земята му към оформящите се индустриални центрове на острова или в колониите. С това в Англия се извърши една пълна революция в цялата ѝ стопанска структура. Англия виждаше сега всичкия си интерес в това, да изнася своето индустриално производство и да внася срещу него с добра печалба земеделски произведения. Докато сама Европа беше още „автаркична“, Англия ѝ доставяше индустриални произведения и получаваше от Европа една съществена част от необходимите ѝ земеделски продукти от всякакъв род. Тогава се появиха „либералните“ стопански теории на Адам Смит, които после бяха доразвити едностранчиво от борсовия еврейн Давид Рикардо. Създаде се една нова представа за света. Изходната точка за разсъждения беше разпределението на труда. Всеки народ трябваше да произвежда само това, за което беше най-способен, било по силата на благоприятни природни условия или благодарение на особени дарби. След това народите трябваше да разменят помежду си това специализирано производство. Разчиташе се, че при едно такова тясно разграничение производството ще се увеличи в отделните страни, така че ползата за всяка страна при размяната ще бъде несравнимо по-голяма, отколкото при самозадоволяването. **Мълчаливата предпоставка за тия английски теории беше несъмнено, че британското господство в двете области, а именно в индустрията и в експлоатацията на колониалните богатства, ще остане строго запазено.** От това господство именно Англия извличаше двойни облаги. Монополното ѝ положение в двете области позволяваше практически едно абсолютно едностранчиво диктуване на цените от Англия. Докато британските теоретици на икономиката съумяха да убедят света в ползата от свободното съревнование, Англия си създаде едно монополно положение, което нямаше нищо общо с това свободно съревнование.

Заслужава да се отбележи, как се очерта още тогава, в самото начало на това развитие, типичното английско понятие за свободата. „Свобода“ да вършиш и да позволяваш да се върши всичко, каквото иска Англия, докато за другите свобода имаше само дотолкова, доколкото тя не накърняваше британските търговски интереси.

За тая мнима британска свобода бяха пожертвани безпощадно най-напред английските селяни. Това не мина без борби в самата Англия, но накрая победи все повече засилващото се течение на привържениците на свободната търговия. В Европа либералните тези на Англия паднаха най-напред върху благоприятна почва. Управляващите среди на европейските народи бяха тогава обзети от паролата на френската революция. „Свобода, равенство, братство“! - това бяха думите, които, естествено, не можеха да не упражнят своето въздействие върху гъсто населените, управлявани от неограничени монарси, малки страни. Хората се стремяха да се освободят от тая теснота, защото всички тия коя от коя по-малки държави отдавна вече не отговаряха на жизнените нужди на техния силен прираст. Още тогава се бе родила идеята за една еднородна или най-малкото единна Европа и някои виждаха вече в победните походи на Наполеон, великия корсиканец, началото на оня единен и свободен континент. Англия, която е била винаги майстор в лъжливото извъртане на фактите в своя полза, съумя да съчетае своите специфично английски икономически

теории с идеите на Френската революция и дори да ги представи като от един дол дренки.

Така с течение на времето в континента Европа се създаде едно почти неестествено положение. Земеделските стопани, заинтересувани в износа на излишъците им от жито, които отиваха главно в Англия, бяха в одушевени привърженици на свободната търговия. Европейските индустриалци, които тогава се бореха против индустриалната конкуренция на Англия, бяха също така убедени привърженици на идеята за покровителствените мита. Британската дипломация съумя по един майсторски начин да хвърли едните против другите в отделните народи и след това да настрои самите европейски народи един срещу друг.

На политическа, както и на икономическа почва Англия се аргументираше винаги с идеята за европейското равновесие. Самата Англия, която тогава беше безспорно най-силната в концерта на народите, се показваше твърде „скромна”. Британското надмощие беше богоугодно. Англия - така проповядваха англичаните - беше избрана от Бога да бъде настойник на другите народи и да се грижи като гувернантка за реда, разбира се, съгласно английските принципи. Тази дейност беше твърде сръчно прикрита - както вече казахме - с всевъзможни фрази за свобода, демокрация, свободно самоопределяне на народите и пр. и пр. **В действителност, обаче, всичко се въртеше около поддържането на монопола за британското господство и търговия.** Който се противопоставяше на тоя монопол биваше безпощадно и жестоко наказван, винаги в името на свободата и християнството, но, разбира се, само на британската свобода. Който биваше послушен на тоя британски принцип, получаваше за награда няколко трохи от трапезата на господата англичани и в добавък още честта и съмнителното удоволствие да се бие, да лее кръвта си и да мре във война срещу некой съсед за славата на Англия, за да бъде след това предаден от англичаните.

Малко по малко британските колонии стигнаха до известна производителност. След като бяха едностранно обирани десетки години и техните природни богатства разграбвани, англичаните пристъпиха сега по най-рафиниран начин към капиталистическата експлоатация с помощта на роби и кули на тяхното земеделско плодородие, което беше още непокътнато в по-голямата си част. За пръв път тогава земеделието беше вмъкнато в английската схема за разпределението на труда. Организмът на селския труд бе разтурен. Вместо органическият труд върху тялото на природата, британският плутократ, подпомаган от евреи, налага експлоататорската организация на „монокултурата”. Той успява даже да издигне това уродливо явление като венец на развитието. С това започва една нова глава в английската политика за световно господство и същевременно един забележим всеобщ упадък на европейското земеделие: **Европейският селянин беше изпълнил своя дълг спрямо Англия, сега той можеше да си върви и не само да си върви, но по стара английска традиция, вместо благодарност за досегашната подкрепа, той получи няколко хубави ритника.**

ЕВРОПЕЙСКИЯТ СЕЛЯНИН И ПРЕЗМОРСКАТА КОНКУРЕНЦИЯ

Преди да се занимаем с подробностите на това развитие, трябва да посочим една съществена разлика: Европейската почва е култивирана от векове и докарвана до все по-голямо плодородие. Нивата в Европа е селска земя! Тя крие в недрата си трудолюбието и потта на хилядолетия. За да се поддържа тая почва производителна или за да се увеличи нейната производителност, необходим е неизмерим непрестанен и всеотдаен труд.

В сравнение с нея, земята в колониите беше девствена. Хиляди години неизползвана от човека, в нея се криеше една страшна резерва от естествено плодородие. За да се експлоатира това плодородие „търговски“ по принципите, развити в новите индустрии, липсваха само хора. Обаче, как можеше да се закарат тия хора в новите страни? Само по два начина: Първо, като се превърнат в роби и бъдат пренесени в тия области. Тая възможности бе широко използване от Англия, която се застъпваше за свободата на народите. Основите на богатството на много английски лордове са били поставени от търговията с роби, от търговията с така наречената „черна слонова кост“. Днес Америка още носи в утробата си страшното наследство от тая плутократска политика. Освен тоя начин, имаше още един: Да се поддържа живота в Европа на нисък уровень, за да се направи европейския прираст на населението неизползваем „излишък“, на който не остава нищо друго, освен да емигрира, за да работи в колониите като бели роби. Англия съумя по един майсторски начин да попречи на всяко разумно и смислено политическо развитие в Европа, което можеше да даде основи за едно бързо стопанско съвземане на континента.

Така че в британските колонии не липсваха нито хора, нито девствена земя. Следователно, Англия можеше да пристъпи към разтурването на съсловието на земеделския труд, което бе създадено и отрасло с векове. Тоя ликвидационен процес, който Англия извършваше и насърчаваше по хиляди начини, започна с гладки преходи, така че не можеше да се забележи веднага от всички, а освен това беше подкрепен и от растящия индустриализъм във всички части на света. Докато по-рано земеделците бяха привърженици на свободната търговия, а европейските индустриалци държаха за покровителствените мита, сега интересът се размени. Под растящия натиск на презморската конкуренция европейските земеделци станаха защитници на покровителствените мита за земеделски продукти, а индустриалците - защитници на свободната търговия, защото сега те имаха интерес да внасят евтини храни, за да поддържат ниски заплати за индустриалните работници.

В груби черти картината на това развитие, която всеки европейски селянин и земеделец може да допълни и обрисова от собствен опит беше следната:

Производството на жито започва да се ограничава. В Америка, Канада и други презморски страни се създават грамадни житни площи, истински фабрики за жито, които експлоатират безпощадно плодородието на някогашните прерии. Ниски работнически заплати и специални машини дават възможности, щото цената на това жито да бъде една постоянна угроза за трудолюбието на европейските селяни.

Цени на Ротердамската борса за 100 кг:

	жито:	царевица:
1928	22,64	17,37
1934	6,21	4,37
1936	9,86	5,55
1937	12,25	7,49
(септември) 1938	6,48	6,59

Отсега нататък европейският селянин не определя колко струва неговото жито, защото тая задача се поема от големите житни борси, в които главна роля играят търговци и спекуланти от британски и еврейски произход.

За много селяни от цели европейски страни засяването на жито не възнаграждава труда си. Където то не е доходно, просто се внася презморско жито, а селяните се занимават с градинарство и скотовъдство и стават вече с това зависими. Други страни минават под диктатурата на цените все повече към едностранната монокултура на житото. С това те се излагат не само на риска на англо-еврейските борсови цени, но също така и на опустошителни природни явления като суша, неурожай и пр.

Презморските памучни плантации, засявани, обработвани и брани от негри и кули, подпомагани също и от съответни машини, разориха европейското овцевъдство, което първоначално бе изтикано към крайбрежните държави, за да изчезне почти окончателно от Европа.

Презморската конкуренция с други текстилни влакнодайни растения унищожи високоразвитата конопена култура в Европа и с това направи и европейската ленена индустрия зависима в голям размер от вноса. Едновременно се разстройва и снабдяването на Европа с растителни масла. В замяна на това се открива пътя на колониалния внос през северните морета на масла и мазнини, организиран напълно по капиталистически. Снабдяването с животински мазнини (мас, лой и пр.) става зависимо в най-голям размер от презморското жито, колониалното кюспе и пр.

Така, под влиянието на англо-еврейски стопански методи, европейското земеделие става все по-бедно откъм производство и култури. То започва, макар и бавно и в разните части на Европа с различно темпо, да се пригажда все повече към съдбоносната и рискована, абсолютно противоселска монокултура. Заедно с това селянинът става футболна топка за влияния, които се изплъзват напълно от неговата власт. За неговите доходи решава не вече селското трудолюбие, но цената на някаква световна борса, решават вече не природните качества на родната земя, но волята на спекулацията.

Европейският селянин удвоява многократно усилията си, той се бори отчаяно и се стреми винаги да запази своето положение върху наследената земя и да се защити срещу всички нови опасности с увеличение на производството чрез една широка специализация в преработени продукти. С това, в някои части на Европа, тай успява да извлече временно известна полза, така да се каже, защитавайки една безнадеждна за по-дълго време позиция. Колкото повече се развива „фабричното земеделие” в презморските страни, толкова по-силен става и натискът върху тия клонове на преработваемото производство. Маслото идва по океана в хладилни параходи, също

така месо, сланина, мас, и още овощия и южни плодове. **Където и да се опита да се укрие европейският селянин с усърдното си прилежание, навсякъде му се противопоставя един опасен по-силен конкурент.** Така най-после се стигна до парадокса, европейският селянин да продава собственото си масло под костуеми цени, а да живее с маргарин. Европейският селянин създава специалитети, като например, бекон, за да узнае почти веднага, че и отвъд океана беконът е признат за обект на сделка.

Стъпка по стъпка по тоя начин европейският селянин бива изместен и поставен в зависимост, обречен на робство в услуга на британската империя.

НА КАКВО ПОЧИВА ПРИВИДНОТО НАДМОЩИЕ НА ПРЕЗМОРСКАТА КОНКУРЕНЦИЯ?

Този въпрос днес трябва да се задава по-често и да му се отговаря! Превъзходството на презморските страни почиваше и почива не върху едно естествено органическо превъзходство на почвата или на начините за производство, но единствено и само върху факта за безпощадното експлоатиране на земята, на нейния тънък, естествен и събиран с векове плодороден горен пласт. Отдавна вече природата се бунтува в тия страни отвъд океана против това вулгарно противоселско стопанисване на земята, целешо само големи печалби. Цели области, по-големи от обработваемата площ на Франция или Германия, с превърнати в прах, който бурите разнасят по страната, затъмнявайки слънцето. Изсичането на горите, с цел за бързи печалби, от безогледния капитализъм, е разстроило водното стопанство на обширни области. Невъобразими суши с пясъчни бури се сменят от поройни дъждове, които правят реките да излизат от коритата си, отвличайки безпрепятствено плодородната земя в моретата.

Навсякъде, където британската капиталистическа алчност за печалби е действала - и в Америка има верни подражатели на тия методи - почвата се съсипва, горите се унищожават и хората се излагат на опасностите на страхотни природни бедствия. Това важи за Индия, както и за Австралия, за Африка, както и за Азия!

Привидното превъзходство, следователно, почива единствено и само върху безпощадната експлоатация на налични, но не създадени плодородни резерви, на една експлоатация, която във всяко отношение е капиталистическа, но противоселска до мозъка на костите си и която не взима под внимание нуждите на бъдещите поколения. *Après pois le déluge!* След нас, ако ще и потоп да дойде! Това е мотото на англо-еврейската търговска политика!

Какво трябва да очаква човечеството от тая политика, това е казал с доблестна откровеност английският свещеник Малтус на изумените тогавашни и бъдещи поколения. Той твърди смирено и кротко, че в света няма достатъчно място за човеците и затова - напълно „естествено” - епидемии, глад, бедствия, мизерия и – *Last not least*⁴ няколко английски войни - трябва винаги да намаляват човечеството, за да остане достатъчно място за английските лордове и техните приятели евреите. Колко удобна теория! Всички бедствия, глад и мизерия според това схващане не са вече по вина на британските властелини, но последствия от един природен закон. Светът е много малък! За да могат богатите и сити англичани да си похапват достатъчно, той трябва непрестанно да бъде уголемяван и разширяван от милия дядо Господ. Но понеже това не е в плана на Сътворението, народите на тая земя трябва да гинат и да мрат за най-голяма слава на Англия. На англичанина не му идва на ума простата мисъл, да създаде за всички стремящи се към развитие народи достатъчно жизнено пространство чрез един действително творчески труд и чрез едно разумно и справедливо използване на световните възможности. Защо не? Отговорът е прост: Всички, които не се ползват с Божието благоволение да бъдат родени на британския остров, са осъдени от Бога да водят живот като туземци. Според идеите на британския свещеник Малтус, те трябва да

---

⁴ Англ. – Последният, но не на последно място. – бел. ред.

ядат трошите от трапезата на своите господари англичаните. Ако от това не дебелеят, не са виновни британските господари!

Такова е със скромни думи превъзходството на презморската конкуренция: Експлоатация! Експлоатация на евтина човешка работна сила и експлоатация на девствена земя, плодородието на която се е насъбирало с хилядолетия и която днес се е разложила на прах!

КОШНИЦАТА С ХЛЯБА НА ЕВРОПА!

Такова едно развитие на нещата може да се съжاليا! Може да се проклана! Но всичко това не изменя с нищо факта, че това развитие е увлякло Европа и европейските селяни в своя път. Когато Европа се отказа от своята самостоятелност в изхранването си, като позволи кошницата ѝ с хляба да бъде окачена по-високо от Англия, Европа се отказа и от своята политическа самостоятелност.

Англия, съюзена с евреите и от Световната война насам със своите американски приятели, беше господар на европейската кошница с хляб, тя беше езичето на везните. Властелините на Темза с това определяха не само какво трябва да яде Европа, но още и как трябва да се държи политически. Ако отделни народи не танцуваха по английската гайда, тогава кошницата с хляба просто се вдигаше по-високо. Британската флота обявяваше блокада или британският търговец с неговите привърженици правеха бойкот, докато мнимият злодеец не пропълезеше да моли за прошка.

От стабилизирането на английското господство над Европа и в света, европейската политика всъщност беше само едно поле за игра на англичаните. По свое усмотрение или защитавайки свои интереси, обаче, винаги под мотото на свободата, на запазването на най-свещените човешки и народни права, дори на всерхристиянските ценности, те впрягаха народите пред колесницата на войната или сключваха „мир“, какъвто им идеше на сметка!

Тепърва сега става ясно за европейските народи, колко несвободна и подчинена на Англия е била тяхната политика в основата си и щеше да бъде, докато островното царство владее кошницата с хляба и упражнява безпощадно това господство на глада, противно на всички фрази за човешчина, хуманност и християнство.

Европейските селяни от всички страни бяха, разбира се, първите жертви на тая британка политика. Като основен извор за народна и национална сила, те бяха винаги първи и най-много заплашени от мерките на британската политика. Какво значеше „цена на световния пазар“? Нищо друго освен цена, наложена или определена от англичаните. Вземаше ли някой в съображение естествените условия в производството, цената на труда, необходимите разходи? Сигурно никой англичанин. Напротив, цената на световния пазар беше либералното англо-еврейско оръжие, за да държат в лапите си англичаните свързаното със земята производство и бавно, но сигурно, да изкоренят селяните и земеделците и да ги направят зависими.

Ние можем да разгледаме поотделно европейските страни в техните отношения спрямо Англия. Какво получи в края на краищата Дания от големия си износ за Англия? Нищо друго, освен това, че Албион диктуваше безпощадно цените и стигна дотам, че поиска от датското земеделие да продава за славата на Англия под костумири цени. А Холандия сподели ли друга съдба? Ни най-малко! Може би звучи невероятно, но факт е, че холандските селяни накрая получаваха помощи от собственото си правителство, за да могат да изнасят за Англия под цената. Същото беше и с останалите европейски страни. Всяка от тях щом се покажеше увлечена от песните на британските сирени, рано или късно трябваше да изкупи това. Може да се каже: Който се сдружи с британския дявол, ще бъде рано или късно изяден с кожа и кости и предаден на вечно проклятие.

Квинтесенцията от това е: Докато владееше европейската кошница с хляба, тя ръководеше европейската политика, разбира се, не в полза на Европа, но за своя собствена изгода и преимущество. Европейските народи дълго време бяха толкова глупави, че отдаваха на натруфените фрази, с които се придружаваше твърде умело тая политика, повече доверие, отколкото на фактите и на собствения си здрав човешки разум. Селяните бяха както казахме, първите жертви. Но във всички европейски страни те не можеха нищо да направят. Типичен пример за това е Франция една селска страна в пълен смисъл на думата, в която селяните не само, че нямаха никакъв глас в политиката, но трябваше и да гледат, как от година на година им се отнемаха нови жизнени основи в интерес на англо-френския съюз. Обаче, Франция не е сама. Като свидетели при коронясването на тая британска политика маршируват още Холандия, Дания и всички народи на европейския Югоизток.

Владеенето на кошницата с хляба в мирно време се извършва почти незабелязано в привидно „свободния” пазар. Щом положението стане малко горещо за англичаните, те плюят на свободния пазар и обявяват една гладна блокада, разбира се, под знака на единствено истинската, да се знае английска свобода и под предлога за запазване на най-светите човешки, чети - английски привилегии. През Световната война ОТ 1914 до 1918 година те използваша действително в голям мащаб това оръжие. Повече от 750 000 мъже, жени, майки деца, кърмачета, болни и старци заплатиха с гладна смърт тая британска „политика”. Гладната болест, рахитът, с право се нарича „английска” болест.

Скромната, богобоязлива справедлива и демократична Англия не се посвени да продължи тая гладна война още дълго време след сключването на преговорите за примирие.

От тогавашния опит почерпи поука не само Германия. И на други европейски народи светна пред очите. Така народите в Европа разбраха, къде виси тяхната кошница с хляб и те няма да позволят повече тя да се вдига нависоко от една чужда сила! Те ще се научат да я пълнят отново със собствени сили и ще бдят, тя да бъде винаги пълна.

ДОКОЛКО ЕВРОПА Е В ЗАВИСИМОСТ ОТ ПРЕЗМОРСКИТЕ СТРАНИ

Най-напред трябва да отбележим тук, че зависимостта на Европа в нейното изхранване трябва да се изчислява по мирновременни „нормални” мащаби. Войната ни е научила междувременно, че са възможни известни ограничения, без да има непосредствена опасност за изхранването на населението. Средно допълнителните нужди през годините 1936/38 са възлизали на (в милиона тона):

	Континентална Европа	Също заедно Англия и Ирландия
Жито	8,3	18,8
Кюспе	4,7	6,3
Растителни масла	1,7	2,4
Захар	0,6	2,5
Кафе	0,7	0,7
Какао	0,2	0,3
Чай	0	0,2
Тютюн	0,2	0,3
Дървен материал (мил. куб. м.)	4,5	4,8
Вълна	0,2	0,3
Лен, коноп, юта	0,7	1,1
Говежди и телешки кожи	0,4	0,5

В тия числа не влизат Съветска Русия и прибалтийските държави Литва, Латвия и Естония.

Нека разгледаме числата поотделно! Те представляват средните допълнителни нужди на Европа следователно, това, което е нужно свръх собственото европейско производство от презморските страни. Ако сравним числата за континента Европа с тия за Европа заедно с Англия и Ирландия, тогава се оказва, че британските острови са в много по-голяма степен зависими от вноса. Защото в тия страни разрушението на собствените, основи за изхранване безспорно е напреднало много повече. При това трябва да имаме предвид, че британската зависимост от вноса се простира още и върху месо, масло, сирене, яйца, зеленчук, овощия и пр., следователно, тя е почти пълна, за разлика от Европа, която има допълнителни нужди в по-значителен размер само от жито, кюспе и растителни масла.

За житото това означава (3,7% от мирновременната консумация на Европа, за кюспе 87,0%, а за растителни масла 63,0%. Главната тежест, значи, пада върху фуражните храни (кюспе като храна за угодяване) и върху мазнините като човешка храна. Ако се пресметнат фуражните храни в месо и други животински продукти, ще получим и тук една нищожна зависимост от вноса за Европа.

Трябва без друго да се признае, че тая зависимост не е от голямо значение. Скъпата обиколка през стомаха на животното може в случай на нужда напълно да се изключи, както това ни показва германският пример във военното стопанство по изхранването. **Селяните на континента Европа, въпреки траещото повече от едно**

столетие заплашване от либерализма и неговите стопански методи, са защищавали здраво позициите на самоизхранването. Европейските селяни са си останали почти без изключение истински селяни! Пред този факт се разбиват днес всички английски опити да се стегне Европа в клещите на една гладна блокада, та по този начин да бъде поставена политически под деление.

Обаче, колкото и незначителна да изглежда сравнително нищожната зависимост на Европа от вноса в случай на война, тя е оказала все пак своето влияние с тежки последствия върху положението на европейското земеделие. Не може да има никакво съмнение върху това, че при едно продължаващо изостряне на зависимостта европейските селяни ще трябва да понесат много по-големи загуби, отколкото фактически те могат да се изчислят.

ЛОШИТЕ ПОСЛЕДСТВИЯ ОТ ЗАВИСИМОСТТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ВНОС

Вносът на жито, кюспе и пр. е упражнявал голямо влияние върху образуването на цените на европейските земеделски произведения. Трябва да си представим, че отделните европейски народи не са имали никакво ефикасно оръжие за защита против земеделския дъмпинг с цени на международните стокови борси и че копнежите за защита на селяните във всички страни са изчезвали между парламентарните камъни на партийните мелници. Така се стигна до положението, че изобщо взето нищожните вносни количества са определяли цените на цялото вътрешно производство на Европа. Европейският селянин значи, получаваше за своето собствено производство в същност само толкова, колкото благоволяваха да му определят големите борси в и вън от Европа. Следователно, той трябваше да конкурира с производствени условия от съвършено друг характер.

При гъстото население на Европа ефикасното прилагане на големи земеделски машини е възможно само в малък размер, докато експлоатирането на огромните съединени помежду си земеделски обработваеми площи, напр. в Америка, изисква непременно употребата на големи машинни агрегати. Така европейският селянин трябваше да се бори не само против ниската заплата на китайските работници, но също така и против безогледното прилагане на механизацията в презморските страни.

Както вече казахме, европейската земя е култивирана почва. Тя дължи своето плодородие и сравнително високата си производителности на грижливото обработване от селянина. В презморските страни, напротив, огромните площи се изтощават безмилостно. В тях се използва натрупаната от много хилядолетия плодородност, за да се превърне почвата в няколко десетици години напълно на прах до такава степен, че по-голямата част от тия области днес приличат по-скоро на пустиня, отколкото на плодородна нива. Едно редовно стопанисване на земята не може никога да конкурира свободно с едно стопанство, базирано върху пресилената експлоатация на земята.

При все това, някои смятаха европейския селянин за способен на това. Вярата в безусловната правилност и валидност на либералните стопански тези беше толкова силно заседнала в хората, че това неравно предлагане в конкуренцията се възприе веднага и никой не съзна поне веднъж безсмислието на една подобна постъпка. Че европейският селянин трябваше да се бори беззащитно против едно трикратно и при това неестествено надмощие, на хората това изглеждаше стопански, за напълно правилно. Само европейските селяни бяха на друго мнение, защото те трябваше да плащат за тая безсмислица.

И как платиха? На първо място те не получиха за своето производство, без разлика на това, дали то беше изобилно или недостатъчно - според родитбата - и толкова, че да могат да си покрият разносните и да плащат редовно разходите по непрестанно увеличаващото се производство. Така се получи едно смешно положение: **Въпреки силното увеличение на производството, доходите на европейския селянин намаляваха все повече.** За да може, въпреки това, да увеличи производството си - с надежда, че по тоя начин един ден ще покрие своите загуби - той трябваше да прави заеми след заеми. Така европейският селянин от всички страни попадна в ноктите на капитала. Заемите се увеличаваха с лихвите, а освен това те трябваше и да се погасяват. Ако беше невъзможно да се платят лихвите или погасителните вноски,

кредиторът беше готов за отсрочка. Но ако тая неплатежеспособност се повтореше, тогава кредиторът губеше търпение и почваше да стяга примката около врата. Селянинът загубваше дом и имот и в края на краищата трябваше да обработва собствената си земя срещу извънредно висок наем.

Слабите селски доходи, обаче, изключиха напълно европейския селянин от европейския пазар. А вносът на земеделски произведения от презморските страни трябваше и да се плаща. Той се изплащаше с износа на индустриални произведения. Тоя износ беше безспорно загубен за европейското строителство. Фабрики, електрически централи, железници, шосета и пр., които се строяха там с европейска помощ, липсваха в самата Европа, особено в селските окръзи. Вследствие на това техническото обогатяване на страната изоставахе от година на година. Народи, които държаха факела на първенството, изкупваха известни изгоди с едностранна и много опасна зависимост от сили, които в случай на война - както това ни показва случаят с британската политика - не знаят никаква пощада.

Като последствие от тая либерална търговска политика, европейските народи загубиха с течение на годините безброй милиарди. Това, което може да се нарече европейски просперитет до 1914 година, беше един строеж върху глинена почва, с великолепна фасада, но - понеже не беше изградено върху здрави основи - заплашваше всеки момент да рухне.

Хроническото бедствено положение на европейското селячество и непрекъснатото подценяване на неговия труд предизвика в повечето страни едно съдбоносно бягство от земята. С това земеделието не само, че се лиши от работни ръце - което пред необходимостта за непрекъснато интензивизиране е двойно по-опасно - но се отслаби и биологичната сила на европейските народи. Известно е, че навсякъде селячеството се грижи за прираста и подмладяването на населението. Непрестанно спадащото число на ражданията в много европейски народи и заедно с него броя на населението на страните показват ясно, че силата на регенерацията беше отслабнала. Във Франция напр., цели области с най-плодородна земя бяха практически изоставени от населението. Бягството от земята като характерно явление може да се констатира и в Швейцария, Холандия, Дания и Норвегия. Германия и Италия също така не останаха пощадени. Когато люлките стоят празни, народите умират! Това е прастар закон на живота, срещу който никой народ не може безнаказано да греша. Съдбата един ден подготвя безмилостно изкуплението на подобно престъпление. Това се доказва не само от европейската, но преди всичко и от световната история.

Изникна, обаче, не само една биологична опасност, но и опасност от загубване на добрите качества на култивираната европейска почва. Ако селото се обезлюди, няма да има кой да работи земята. Ако едно земеделие е принудено да се специализира само върху няколко продукта - въпреки най-усърдното изкуствено наторяване - с течение на времето не може да се избегне едно изтощаване на земята. Изтощаването на земята, обаче, означава или връщане към едно неплодородно първобитно състояние или запустяване и буренясване на почвата. Средата между тия две възможности се държи за известно преходно време от създаването на гигантски стопанства с екстензивно стопанисване, едно състояние, което по сведения от историята е не по-малко опасно.

Нема нужда от особено подчертаване, че всички тия опасности от либералното стопанство за света бяха посрещнати от европейските народи с опозиция. Но

същевременно трябва да ни бъде ясно, че известните стари контрамерки, като покровителствени мита, контингентирание и пр., не представляват никаква ефикасна защита против опасностите, а още по-малко може да се каже това за вътрешните изравнителни мерки, като експортни премии, уравнителни каси, облекчения или опрощаване на задълженията и т. н. Либералното зло може да се лекува и отстрани не по неговите симптоми, а от самия корен!

МЕРКИ ЗА ЗАЗДРАВЯВАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ

Какво трябва да се направи за заздравяването на земеделието на отделните европейски народи е различно в подробностите, съобразно природата на дадена страна и то зависи не само от почвените и климатични условия, но също така и от трудовите условия и чисто националните обичайни нужди. Въпреки това различие в подробностите, може да се посочат някои общовалидни насоки, които - взети с необходимото нагаждане към националните особености - могат да бъдат спазвани от всички народи.

УВЕЛИЧЕНИЕ В ПРОИЗВОДСТВОТО НА ЗЪРНЕНИ ХРАНИ

Ако сравним дохода от хектар на по-важните земеделски страни в Европа, веднага става ясно, че в много страни има още големи резерви за увеличение на производството, ако се вземе за мерило най-големия европейски доход. Не трябва да се очаква, че климатическите и почвени условия ще позволят навсякъде достигането на най-високата степен, обаче, увеличението в производството е възможно даже и при допустимо най-неблагоприятни условия, както това ни доказва германският пример от 1933 година насам.

СРЕДНИ ДОХОДИ ОТ ХЕКТАР ПРЕЗ ГОДИНИТЕ 1933-1939

	Жито	Ечемик	Картофи
Германия	21,7	20,1	156,1
Франция	15,5	14,8	110,0
Бивша Полша	11,8	12,1	112,7
Норвегия	16,2	18,8	185,5
Испания	9,2	12,2	116,0
Унгария	13,5	14,1	62,0
България	11,6	13,4	49,3
Бивша Югославия	11,1	9,6	58,9
Румъния	9,6	10,3	91,1

Преди всичко най-важно е, да се обработва почвата според най-новите стопански и научни методи, да се избират и засяват най-добрите семена и растения, да се води една безпощадна борба с разните вредни животни и болести по растенията, да се избягва изтощаването на почвата със сменяване на културите, да се подобряват непрестанно почвените сили с естествено и изкуствено наторяване и по възможност да се постигне от едно и също парче земя вместо една-две и повече родитби, даже ако това става при по-малко благоприятни климатически условия само под формата на зелена храна за добитъка.

Ливадното стопанство може несъмнено да се подобри значително във всички страни. Съществуващите ливади могат да се подобрят чрез съответно торене, напояване и отводняване. Някои ливади могат отчасти да се превърнат в ниви, а лошите ливади и зеленища ще бъде по-добре да се залесят.

Каквото и да се направи за увеличението на дохода от хектар, във всеки случай успехът ще даде възможност за едно разширение на кръга на засеваемите култури. Тук трябва да се обърне особено внимание върху засаждането на фуражни растения от всякакъв род, за да се задоволят европейските нужди от храни за добитъка. Ние вече посочихме възможностите за използването на втора родитба от зелен фураж. Допълнително може да се получи храна за добитъка при засяването на маслодайни растения, които дават още масло и текстилни влакна (коноп, лен и пр.) и допринасят за попълването на нуждите от фураж и мазнини. Обаче, също така и засяването на всевъзможни кухненски и лековити билки, на зеленчук и овощия може да се осъществи, щом се успее да се освободи нова орна земя с увеличението в производството на обикновените зърнени храни. **Увеличението на производството означава практически възвръщането на всички ония производствени клонове в земеделието, които Европа загуби през време на либералното стопанство.** Полученото по този начин разнообразие в земеделското производство открива пътя за едно по-добро използване на разполагаемите работни сили, безразлично дали има на разположение повече или по-малко работни ръце. Върховете в графическата линия на безработицата ще се изравнят.

УВЕЛИЧЕНИЕ НА ПРОИЗВОДСТВОТО В СКОТОВЪДСТВОТО

Също и тук възможностите, респ. резервите, са твърде значителни. Броят на добитъка пресметнат върху единица повърхнина показва, че и тук имаме налице някои неизползвани възможности.

БРОЙ НА ЖИВОТНИТЕ ВЪРХУ ЕДИН КВАДРАТЕН КИЛОМЕТЪР ЗЕМНА ПОВЪРХНОСТ

	Говеда	Свине	Овце
Германия	41,2	48,1	8,9
Белгия	55,4	31,5	0
Холандия	78,9	52,3	18,7
Дания	74,3	73,1	4,4
Норвегия	4,3	1,4	5,5
Швеция	6,6	2,9	0,9
Унгария	16,7	25,0	14,1
Румъния	14,2	10,7	41,9
България	18,2	8,7	85,7
Гърция	8,2	3,6	65,1
Италия	24,7	9,5	30,5
Испания	7,0	10,6	37,3
Португалия	9,9	13,1	35,7
Франция	28,4	12,9	17,9
Швейцария	41,1	22,3	4,2

Предпоставка за увеличение в скотовъдството е току-що изтъкнатото увеличение на собствените фуражни храни в Европа. Към това трябва да се прибави още и непрестанния подбор на добитъка за разплод. Във всяка страна трябва да се развъждат такива животни, които оползотворяват най-добре фуражните храни и същевременно дават най-големи доходи. Оборите за добитъка трябва да отговарят на всички модерни изисквания в хигиенично отношение. Храната трябва да се дава колкото е възможно по-целесъобразно. Също и тук трябва да се използват и приложат във всяко отношение опитите на образцовите стопанства, а също така и резултатите от научните изследвания.

Няма порода от земеделски домашни и полезни животни, чието състояние да не може да се подобри при правилно и целесъобразно гледане, така че в резултат да се получи пълно подсигураване в снабдяването на Европа с месо, мляко и мазнини.

Друга една предпоставка за това са различните организационни и технически мероприятия. Така напр., когато отделният селянин преработва разваленото мляко с недостатъчни уреди, той използва само една част от маслеността му. Оползотворяването на млякото в модерно уредени млекарски централи дава по-голям доход в масло, без селяните да изпитват нужда за храненето на добитъка, защото те могат да си получат обратно от млекарската централа битото мляко, маслото и суроватката. Същото важи и за добиването на сирене, при което модерните мандри могат много по-добре да използват ценния материал, отколкото примитивните домашни сиренарници.

СКЛАДИРАНЕ И ПРЕРАБОТВАНЕ

Едно „неприятно“ качество на земеделските продукти е фактът за еднократната, в повечето страни едновременно настъпваща беритба. Повечето земеделски произведения се развалят лесно и бързо, така че всякога са необходими специални грижи за целесъобразното използване на родитбата.

При зърнените храни това е още сравнително просто, същото е и със сеното и сламата. Обаче и тук могат да се въведат значителни подобрения в замяна на старите модели. Складирането на зърнените храни в модерно уредени, технически съвършени силози, борба с многобройните вредни животни и насекоми по складовете, правилно смилане и складиране на смяното брашно, пресоване на сеното и сламата с цел да се пести място в склада и пр., всичко това може да допринесе за избягване на загуби и за натрупване на запаси за цяла година, дори за няколко години, като по този начин се постигне едно изравняване в колебанията на родитбите, които не могат никога да се избягнат.

Много земеделски произведения се нуждаят от извличане на съдържащата се в тях вода (печене, сушене и пр.) за да станат по-трайни. Също и тук техническите съоръжения гарантират известни подобрения и по-добро запазване на хранителните вещества.

Тук спада и преработването на земеделското производство чрез консервиране. За тая цел има няколко начина на разположение. Обаче, преработването чрез целесъобразно уредени специални предприятия означава винаги едно сигурно използване на родитбата. Консервната индустрия е призвана да изравнява така

наречените приливи и отливи на родитбите и да се грижи щото, въпреки добрата родитба, да не става никакво пражосване на ценни хранителни продукти. Едно революционно допълнение на консервирането представляват разните начини за замразяване във връзка с една верижна система от хладилници.

Всички дадени възможности не могат да бъдат изброени тук дори и съвсем бегло. Целта е известна и без това. Към нея може да се пристъпи, когато вследствие увеличението в производството започнат да текат богати доходи и позволят да се извършат необходимите нововъведения, без да се правят нови задължения.

ТЕХНИЧЕСКО ПОДОБРЕНИЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ РАБОТНИ ПРОЦЕСИ

Модерната техника е дала на земеделието цяло множество от машини, уреди и двигателни сили, повечето от които могат да се употребят с полза даже и от сравнително малките стопанства, особено когато под формата на кооперацията чрез общото използване разнските по набавянето им стават поносими за отделния селянин. Това, което е необходимо и възможно тук в отделното стопанство и в дадена страна, зависи не само от разполагаемите средства, но също така и от техническото умение и духовната подвижност, която разбира предимствата на отделните машини и уреди и знае да ги приложи, обслужи и да се грижи за тях. Известни празноти в познанията могат да се попълнят във всички страни с изложби, курсове, демонстрации и специално обучение и образование.

За да се пести щателно оскъдното гориво в Европа, отделното стопанство трябва да бъде устроено на широка нога за използването на електрическата енергия, за полесното извършване на грубата работа. В това отношение земеделското стопанство предлага много възможности, като се започне от подходящото осветление на къщата, двора и обора и се стигне до движението на всевъзможни машини, от вършачка до ярмомелка.

ЛЮБОВТА КЪМ СЕЛЯНИТЕ ОПРЕДЕЛЯ ПОСЛЕДНА СТЕПЕНТА НА УВЕЛИЧЕНИЕТО В ЗЕМЕДЕЛСКОТО ПРОИЗВОДСТВО

Който обича селския народ, който вижда в едно здраво и производително земеделие, в едно здраво и обилно плодящо се селячество основите на държавата, той има също и толкова развито въображение, да разбере какво трябва да се направи и какво може да се осъществи в подробности. Възможности не липсват и който е видял Европа през последните години, той ще намери в различните страни, при което не на последно място ще бъдат Германия и Италия, известни подбуди за подобренито на много неща.

При увеличението на земеделското производство паричният интерес не бива да заема първо място, макар че материалната страна не трябва да се пренебрегва. Целта не трябва и не може да бъде никога, да се направи от европейското земеделие една фабрика за хранителни продукти. **Много по-важно от всичко е да се спои и развие европейското земеделие и европейското селячество в едно здраво и хармонично цяло.** При това ще трябва да се държи една трезва сметка за отделните национални нужди, при което любовта към собствения народ трябва да бъде гарант - от друга страна, земеделието трябва да отговаря на жизнените нужди на Европа, което

предполага любов към тоя стар и все пак толкова млад с богата култура континент Европа.

Европейските единици (ако под това разбираме отделните народи) могат спокойно да запазят своята индивидуалност, те могат да я развиват и насърчават. Това може само да ползва цялото. Над индивидуалността, обаче, трябва да се издигне общата жизнена спойка, общия интерес в живота. **Силата на Европа се крие в нейното единство, което досега е било винаги възпрепятствано от дипломатическото изкуство на англичаните. Стопанското благополучие на Европа почива не върху капризен сепаратизъм, но върху едно разумно сътрудничество.**

Предпоставката за едно такова сътрудничество не е омразата между нациите, изкуственото създаване на антагонизъм, но само стремежът към взаимно разбиране, взаимно уважение и взаимно подпомагане за облекчение на затрудненията и страданията. Това е необходимо, защото увеличението на земеделското производство в Европа може да се осъществи въобще само като колективен труд на европейските народи.

СЪТРУДНИЧЕСТВОТО НА ЕВРОПЕЙСКАТА ОБЩНОСТ КАТО ПРЕДПОСТАВКА ЗА УВЕЛИЧЕНИЕТО НА ЗЕМЕДЕЛСКОТО ПРОИЗВОДСТВО В ЕВРОПА

Едно ефикасно увеличение в производството на европейското земеделие в много отношения зависи от сътрудничеството на европейската общност, т. е. отделният народ нито може да създаде със собствени сили всички условия, нито пък веднъж създадени, може да ги използва. Ето няколко примери за това:

Европа разполага с огромни неизползувани водни сили в почти всички по-важни свои части. Тяхното превръщане в електрическа енергия ще даде на земеделието един ценен източник на сили, а освен това ще подобри съществено снабдяването с енергия на важни европейски индустрии.

В много европейски страни успешното напояване и отводняване зависи от рационалното регулиране на големите реки, които текат през няколко държави. Няма никакъв смисъл да се регулира една река като Дунава в средното ѝ течение, когато горното и долното течение остават неурегулирани. Тук може да извлече полза само едно общо водно стопанство, което ще помогне за отстранението на безкрайни вреди.

Подобренето на европейския климат предполага едно щателно гледане и разширение на европейските гори, но също така и залесяването на обезлесените досега области, за да се избегне опустошаването и оголването на други полезни за земеделието площи и за да се спечелят отново вече станали негодни за полезни цели области. Подобно горско дело превишава обикновено силите на една отделна страна, така че рано или късно за тая цел трябва неизбежно да се прибегне към общо сътрудничество.

Не по-малко важна като обща задача е построяването на една гъста съобщителна мрежа в Европа, която е основна предпоставка за бързия превоз и за изравняването на земеделските излишъци и обратно, за доставката на индустриални произведения от

всякакъв вид. Тук се касае за пренасянето по най-къс път на произведения от планинския Север като риби, рибни продукти, рибни консерви, рибно брашно, рибно масло и пр. в далечния Юг и Югоизток, както и обратно, на произведения от Юг и Запад като овощия, грозде и животински продукти към Север и Изток.

Тепърва тия големи общи задачи на европейската общност от народи позволяват да се разбере до каква неподозирана висота може да стигне стопанското развитие на нашия континент. Увеличението на благосъстоянието през века на либерализма просто бледнее пред тия възможности, още повече че тук се гради не върху глинената почва на една спекулативна конюнктура, но се планира, произвежда и разменя върху здравите основи на истински взаимоотношения нужди.

ВЪТРЕШНО-ЕВРОПЕЙСКАТА РАЗМЯНА В ПРОИЗВОДСТВОТО

Има непоправими реакционери, за които европейското сътрудничество на земеделска почва не обещава нищо. Те мислят, че едно чисто европейско самоснабдяване ще бъде „много скъпо“, така че не би се получило никакво благополучие в Европа. Такива хора са овладени напълно от либералните схващания и те вярват само тогава в създаването на едно благополучие, когато може да се използва разликата в цените. Разбира се, ако някой може да наложи ниски цени, тогава той ще натрупа състояние. Той практически изиграва своя партньор и си присвоява противозаконно резултата от неговия труд. Такова благосъстояние, обаче, значи винаги обедняване на партньора. Колкото по-богата ставаше Англия - за да посочим само един пример - като използваше умело не само разликата в цените, но и я създаваше, толкова по-бедни ставаха нейните търговски доставчици, където и да ги вземем по света.

Една здрава и справедлива търговска размяна, обаче, прави и двете участващи страни щастливи и богати, защото всеки получава за своя труд справедлива оценка с равностойността на труда на противната страна. При така зададена цел трябва да се извършва вътрешно-европейската размяна на производството и тогава европейските селяни ще получат онова, което им се припада по право и от което те имат нужда, за да могат да разрешат по задоволителен начин проблемата за увеличението на производството.

Че едно такова сътрудничество може да бъде извънредно плодотворно, доказва примерът за германското сътрудничество със страните от Югоизтока, които въз основа на прилични и справедливи цени през годините от 1933 година насам преживяха едно непрестанно подобрене на техния баланс за външна търговия. Те продадоха без всякакви затруднения своите земеделски излишъци и ги замениха с индустриални произведения от всякакъв род, някои от които послужиха отново за едно по-нататъшно увеличение на производството.

ПРОЦЕНТНО УЧАСТИЕ НА ГЕРМАНИЯ ВЪВ ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ НА ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА

	1934		1937	
	Внос	Износ	Внос	Износ
Унгария	18,3	22,2	26,2	24,1
Бивша Югославия	13,9	15,4	32,4	21,7
Румъния	15,5	16,6	29,5	19,9
България	40,1	42,7	54,8	43,3

Ако селяните от югоизточните страни на Европа не са имали винаги пълна, а понякога дори въобще никаква полза от тая размяна, това трябва да се отдаде единствено и само на обстоятелството, че вътре в тия страни не е изключена още алчната за печалба търговия, която се намира повечето в ръцете на евреи. Тая самолюбива търговия използваше - безсрамно - просто най-добрите цени в своя собствена полза и плащаше на селяните незадоволителни цени. От това следва, че осъществяването на увеличението в европейско производство трябва да бъде поддържано и изнесено едновременно и от мероприятия за вътрешен ред в отделните страни. Както и да наречем тия мероприятия, те всички целят изключването на себичния, интерес на отделната личност и строгото зачитане на интереса на общността.

Установяването на един вътрешен ред във всички европейски народи днес или по-малко е напреднало. Един народ се учи от друг, което не е никакъв срам, а голяма доблест. Че тоя път за един разумен ред е правилен във всяко отношение, доказват не само миролюбивите успехи на германското и италианското земеделие, но и запазването на тая земеделска политика във време на война срещу неприятелския опит за гладна блокада.

Естествено, най-напред ще трябва да се превъзмогнат известни нездрави предразсъдъци в Европа, преди да се наложи навсякъде признанието за правилността на споменатия по-горе ред. Ние, обаче, сме убедени, че това ще стане в едно недалечно бъдеще. Който наблюдава внимателно развитието на отделните европейски народи, ще признае без друго, че идеята за новия ред си пробива все повече път. Няма значение, дали това става под давление на обстоятелствата или доброволно от по-висши съображения. Големите стопански преврати се нуждаят и от двете. Когато веднъж се постигне успеха, тогава трудностите на пътя бързо се забравят.

ЗДРАВОТО ЕВРОПЕЙСКО СЕЛЯЧЕСТВО Е ОСНОВАТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ МИР И ГАРАНТ ЗА ЕДНО ЩАСТЛИВО БЪДЕЩЕ

Истинското здраво селячество е готово за отбрана, но то е миролюбиво. Селският труд не преуспява под суровите условия на войни и вечни заплахи от войни. Това е доказано достатъчно от миналото на Европа. **Ако селянинът може спокойно да работи, ако може да създаде едно здраво благополучие, тогава народното стопанство е богато. Тогава процъфтяват индустрия и търговия и върху техните основи изящните изкуства и науките, културата на народите.** Тогава положението е като в една голяма красива градина, в която общ враг е само буренът, докато всички полезни растения се зачитат едно друго с дължимото внимание и радват очите на всички.

Който се приобщи мислено с тая красива картина на бъдещето, който признае веднага, че тук не са изложени никакви утопии, но напълно осъществими възможности, тогава изборът, който ще трябва да направи няма да му се стори труден. Ако той държи за либералните схващания, ако иска да остане и за в бъдеще обект за експлоатация на англичаните и евреите, тогава той е един непоправим идиот, който ще бъде отминат от историята. Ако, обаче, той иска да спомогне в сдружените европейски усилия за изграждането на селските основи на бъдеща Европа, тогава той трябва да застане на страната на тия, които с пълна вяра в душата си и с всичките сили на селската традиция вярват в това, че Европа - веднъж освободена от своите смъртни врагове, евреите и англичаните, ще върви срещу едно прекрасно бъдеще.

Ето, това е целта! Ние трябва да гледаме трезво: Отделните европейски народи, отделният човек в тия народи, могат да бъдат завинаги добре само тогава, когато Европа е единна, когато Европа в своята цялост крачи по пътя на всеобщото благополучие.

Че това е единственият път, който води към траен мир, го доказва историята на отделните народи. Докато отделните племена на народите се нападаха с омраза и стръв и се ограбваха взаимно, народите в своята цялост бяха слаби. Те станаха силни само тогава, когато това, което ги делеше, известни пламенни разлики, бе не унищожено, но превъзмогнато и така се запазиха отделните им части. Точно такава е и проблемата на Европа.

Поради това, европейският селянин трябва да върви напред, давайки добрия пример. Верен на своята природа, той трябва да носи начело на всички знамето на мира. Той може да направи това, защото никой не ще го обвини във вероломство спрямо собствения му народ, в който той е толкова дълбоко вкоренен.

Европейският селянин като борец и пионер за една нова, по-добра, по-хубава и по-щастлива Европа, ето това е революцията на 20-ти век, която няма да закъснее със своето безпримерно влияние върху целия свят, за щастие на света.

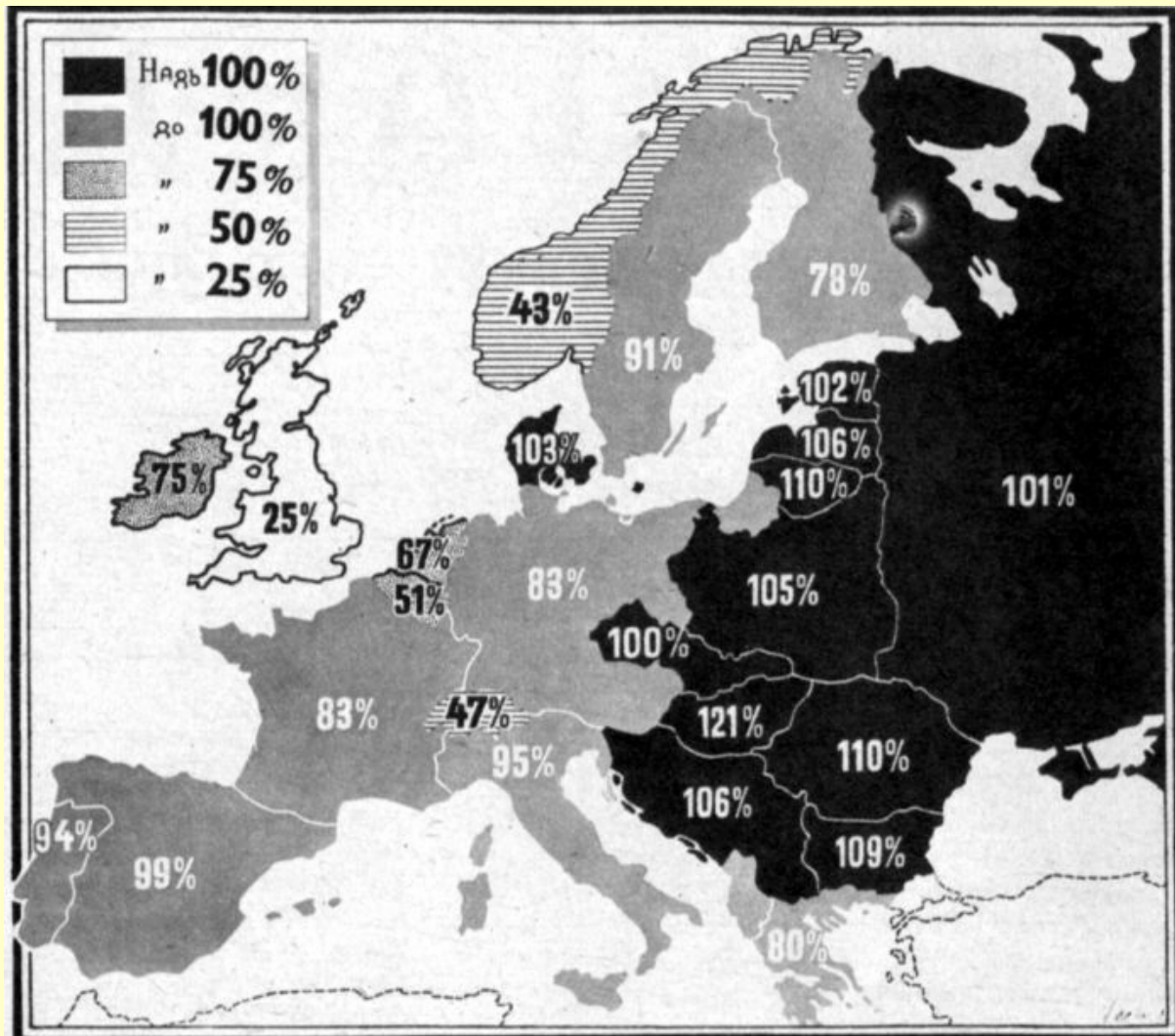
Ето защо: Заедно, ще постигнем всичко! Един против друг, ние сме играчка в ръцете на чужди сили. Може ли изборът на позицията за борба да бъде труден?

Ние вярваме в Европа, защото Европа е селска страна!

Притурка от редактора:

Карта, показваща самоснабдяването на Европа с хранителни продукти през 1938 г.

Цифрите говорят сами!

ЕВРОПА МОЖЕ САМА ДА СЕ ИЗХРАНИ: Тази карта, която показва самоснабдяването на Европа с хранителни продукти през 1938 г., и долните таблици доказват че континентът в своята цялост, още преди войната е бил зависим в своята прехрана само 10 процента отъ вноса

	1925/26	1927/29	1930/32	1933/35	1936/38
Континентално-европейска реколта.....	135,0	142,7	149,0	154,7	160,0
Вносни излишъци	15,0	19,4	15,8	9,0	10,2
Консумация	150,0	162,1	164,8	163,7	170,2